

Hoe start je een Green Team op jouw school?

Praktische gids voor
leerlingenteams die aan de slag
willen met duurzaamheid

2026

© Uitgave: Vereniging GDO

Hoe start je een Green Team op jouw school?

Praktische gids voor leerlingenteams die aan de slag willen met duurzaamheid

Met dank aan:

Calvin Grad - Youth for Climate

Marte Wittkamp - Jonge Klimaatbeweging (JKB)

Jim Soeteman, Eline Terpstra en Thomas Hurkx - LAKS

Clara van Eenoo - Green Office Utrecht University

Els Arends - Maasland College

Jeroen van Es - Alfrink College

Sjoerd Wever en Chris Jousma - De Amersfoortse Berg

Floris de Boer - Koersmakerseducatie

Australiëlaan 11b, 3526 AB Utrecht

(030) 635 89 00

info@vereniginggdo.nl

www.vereniginggdo.nl

Inleiding

Steeds meer scholen willen bijdragen aan een duurzame wereld. Jij kunt daar als leerling, leerkracht, schoolleider of ondersteunend medewerker een belangrijke rol in spelen!

Voor je ligt deze praktische gids. Hierin ontdek je hoe je samen een Green Team kunt opzetten op jouw school. Een Green Team is een groep leerlingen en medewerkers die actief aan de slag gaat met duurzaamheid in en rond de school. Vaak is hun doel om duurzaamheid zichtbaar te maken binnen de school en te stimuleren dat medewerkers en leerlingen duurzamer gaan denken én doen. Er zijn veel verschillende namen die, naast Green Team, door scholen worden gebruikt (zoals Eco-Team, groene leerlingenraad, Green Office, klimaatclub).

In deze gids vind je achtergrondinformatie, praktische stappen, inspirerende voorbeelden en linkjes naar organisaties die je kunnen helpen. Zo kun je direct zelf aan de slag met het opstarten van een Green Team voor duurzaamheid bij jou op school!

Inhoudsopgave

1	Duurzame samenleving en de rol van het onderwijs	5
1.1	De toekomstdroom van jong Nederland	5
1.2	Waarom duurzaamheid in het onderwijs?	6
2	Leerlingenparticipatie	7
2.1	Wat is leerlingenparticipatie?	7
2.2	Waarom is leerlingenparticipatie waardevol?	8
3	Wat en waarom: Green Teams	9
3.1	Wat is een Green Team?	9
3.2	De waarde van een Green Team op school	10
3.3	Hoeveel tijd kost een Green Team?	11
4	Aan de slag met een Green Team	12
4.1	De opstart	12
4.2	Thema's om aan te werken	16
4.3	De laatste tips!	17
5	Green Team Zoetermeer	18
6	Eco-Team van De Amersfoortse Berg	20
7	Klimaatclub Maasland College in Oss	22
8	Ondersteuning	24
8.1	Green Teams en leerlingenparticipatie	24
8.2	Lessen, projecten en producten	24
8.3	Samenwerking	25
9	Netwerken	26
9.1	Voor jongeren	26
9.2	Voor docenten en duurzaamheidscoördinatoren	26
9.3	Voor scholen	27
10	Aansluiting bij andere initiatieven	28
	Bijlage 1: Jongeren en duurzaamheid	29
	Bijlage 2: Kerndoelen en examenprogramma's	30
	Bronnen	31

1. Duurzame samenleving en de rol van het onderwijs

1.1 De toekomstdroom van jong Nederland

Jongeren willen leven in een wereld waar we blijven leven binnen de grenzen van wat de aarde aan kan en iedereen, vandaag en in de toekomst, de kans heeft om een gelukkig leven te leiden (Jonge Klimaatbeweging, 2023). In de Jonge Klimaatagenda 3.0 heeft de Jonge Klimaatbeweging samen met jongeren uit het hele land hun verhaal uitgewerkt. Over het onderwijs zeggen jongeren het volgende:

“In 2040 leren we niet alleen over duurzaamheid, maar beleven we het. Scholen zijn een belangrijk onderdeel van de duurzame samenleving en gebruiken de natuur en de omgeving als klaslokaal. De school is een toonvoorbeeld voor hoe een duurzame wereld eruit ziet in termen van wat je leert, hoe je leert en waar je leert.”

Nederlandse jongeren laten zien dat zij zelf willen meedenken én in actie willen komen (Ipsos I&O, 2023). Een belangrijke aanbeveling uit een recenter rapport van onderzoeksbureau Ipsos I&O (2025) is dat lokale acties waarbij jongeren betrokken kunnen raken ondersteund moeten worden. Dit kan helpen om klimaatverandering minder abstract te maken en tegelijkertijd duurzame acties met de mensen in buurt te bevorderen.

Dat klimaatverandering al jaren in de top 5 van belangrijkste onderwerpen staat waar jongeren van 13-18 jaar zich zorgen over maken (UNICEF, 2023/2024/2025) onderstreept de urgentie om juist nú met jongeren in actie te komen om samen een verschil te maken!

Jonge Klimaatagenda 3.0 en onderzoeken over jongeren en duurzaamheid

Wil je meer weten over de Jonge Klimaatagenda 3.0 of ben je benieuwd naar inzichten uit onderzoek? Lees meer in bijlage 1!

1.2 Waarom duurzaamheid in het onderwijs?

Doelen van het onderwijs

In Nederland zijn in de wet doelen vastgelegd waar in het onderwijs (op alle scholen) aan gewerkt moet worden. Dit noemen we de 'kerndoelen' en 'examenprogramma's'.

De kerndoelen en examenprogramma's worden op dit moment vernieuwd (de huidige zijn gemaakt in 2006!) en duurzaamheid is hier ook in verwerkt. Wil je hier meer over weten? Je leest het in bijlage 2!

Het onderwijs bereidt scholieren voor op de wereld van morgen. Daarin wordt duurzaamheid ook steeds belangrijker. Duurzaamheid gaat over het voortbestaan van de aarde en de mensen die erop leven. Dit staat steeds meer onder druk door de gevolgen van klimaatverandering, verlies van biodiversiteit en toenemende ongelijkheid. School is een belangrijke plek om hierover te leren. Daarbij gaat het niet alleen om kennis van maatschappelijke onderwerpen, maar ook steeds meer om wat leerlingen ervan vinden en ermee doen.

Jongeren die zich zorgen maken over het klimaat kunnen veerkracht opbouwen door middel van onderwijs en door in actie te komen. Duurzaam onderwijs draait meer en meer om de vraag hoe je je eigen mening kunt vormen of hoe je bij kunt dragen aan verandering (Leren voor Morgen, 2026). In 2024 presenteerde het Landelijk Actie Komitee Scholieren (LAKS) een duurzaamheidsmanifest om schoolleiders en -bestuurders op te roepen om te verduurzamen (LAKS, 2024).

Wist je dat...

Duurzaamheid in het onderwijs een positief effect heeft op mentaal welzijn, omdat het jongeren hoop geeft en houvast in wat we kunnen doen (Evans T. L., 2015) (Bourn D., 2021). Bijvoorbeeld doordat het gaat over voorbereiding op de toekomst en het toepassen van kennis op (lokale) maatschappelijke uitdagingen. Hierdoor is het geen abstract thema meer, maar iets dat zich in hun omgeving afspeelt en waarbij zij zelf kunnen handelen (Boeve-de Pauw et al., 2015).

2. Leerlingenparticipatie

2.1 Wat is leerlingenparticipatie?

Het Nederlands Jeugdinstituut geeft aan dat Artikel 12 van het Verdrag van de Rechten van het Kind stelt dat kinderen het recht hebben om gehoord te worden over zaken die voor hen belangrijk zijn. Kinderen brengen veel tijd door op school, dus dit is een waardevolle plek om met participatie aan de slag te gaan. Leerlingenparticipatie is het proces waarin leerlingen invloed uitoefenen op zaken die voor hen belangrijk zijn. Dat kan in de klas, op school of in de wijk. Er zijn verschillende manieren van participeren:

Wist je dat...

Slechts een derde van de leerlingen tevreden is over wat de school met hun mening of ideeën doet?
(LAKS, 2026)

Informeren

Medewerkers maken een beslissing en leerlingen ontvangen informatie hierover.

Meedenken

Er wordt aan leerlingen gevraagd om advies of ideeën. Deze worden meegenomen door de medewerkers en zij nemen een beslissing.

Meedoen

Leerlingen worden betrokken in de uitvoering van projecten en activiteiten.

Meebeslissen

Leerlingen hebben een gelijkwaardige stem in de beslissing die gezamenlijk wordt genomen.

Co-creatie

Leerlingen en medewerkers werken samen aan beleid, projecten of acties.

2.2 Waarom is leerlingenparticipatie waardevol?

Voor leerlingen

- Voorziet in de behoefte van jongeren om inspraak en invloed te hebben op zaken die hun leven raken
- Positieve ervaringen met inspraak en invloed zorgen voor zelfvertrouwen
- Helpt leerlingen bij het ontdekken en ontwikkelen van hun talenten en vaardigheden (zoals het vormen en uiten van je mening en het omgaan met meningsverschillen in samenwerkingen)

Voor scholen

- Leerlingen komen met een uniek perspectief en creatieve ideeën
- Verhoogt de betrokkenheid en verantwoordelijkheid van leerlingen
- De relatie tussen de leerkracht en leerling kan verbeteren, waardoor het onderwijs beter kan aansluiten op de leefwereld van de leerling

Voor de maatschappij

- Draagt bij aan het oefenen met democratisch burgerschap (mening vormen, samenwerken en conflicten oplossen)
- Biedt oefening met actieve betrokkenheid en verantwoordelijkheid in een gemeenschap
- Zorgt voor de ontwikkeling van een samenwerkende houding waarin leerlingen naar elkaar om kijken

3. Wat en waarom: Green Teams

3.1 Wat is een Green Team?

Een Green Team in het voortgezet onderwijs is een groep leerlingen (soms samen met docenten of niet-onderwijzende medewerkers) die zich inzet voor duurzaamheid op school. Vaak is hun doel om duurzaamheid zichtbaar te maken binnen de school en te stimuleren dat medewerkers en leerlingen duurzamer gaan denken én doen.

Er zijn veel verschillende namen die, naast Green Team, door scholen worden gebruikt, zoals Eco-Team, groene leerlingenraad, Green Office en klimaatclub. Dat er verschillende namen voor zijn is geen probleem en als school mag je zelf bepalen wat goed bij jullie past. In dit document gebruiken we 'Green Team', maar hiermee bedoelen we al deze vormen.

Vaak komt het Green Team eens per zoveel tijd bij elkaar. Samen bekijken de leden van het team wat er al goed gaat op school en wat er nog beter kan. Ze besluiten waar ze aan willen werken, welke doelen ze willen behalen én natuurlijk hoe zij in actie gaan komen.

De acties die Green Teams uitvoeren zijn verschillend, omdat elke school eigen ambities en uitdagingen rondom duurzaamheid heeft.

//

Wat ik het leukst vind is hoe de leerlingen de leiding nemen en hoe het Eco-Team steeds groter wordt. Ik vind de activiteiten leuk.

Laatst kwamen er Franse uitwisselingsstudenten naar onze school om meer te weten over Eco-Schools.

//

- leerling in een Green-Team

3.2 De waarde van een Green Team op school

Vanuit onderzoek weten we dat jongeren zich zorgen maken over klimaatverandering, gemotiveerd zijn om een bijdrage te leveren aan de maatschappij en veranderingen in levensstijl gemakkelijk kunnen doorvoeren en volhouden (Thomaes et al., 2023).

Toch betekent dit niet dat jongeren ook handelen naar deze zorgen in het dagelijks leven. Zo wordt er zelfs een 'pubertijd dip' gezien in de betrokkenheid bij duurzaamheid (Thomaes et al., 2023). Redenen hiervoor zijn onder andere dat jongeren twijfelen aan hun mogelijkheid om betekenisvol duurzaam gedrag te vertonen en het gebrek aan voorbeeldgedrag of goedkeuring door ouders en leeftijdsgenoten. Gelukkig zijn dit precies de dingen waar je met een Green Team aan werkt!

- ▶ Je ontdekt hoe jouw ideeën en acties een waardevol verschil kunnen maken
- ▶ Je ziet dat de dingen die je bedenkt en uitvoert ertoe doen
- ▶ Je leert je eigen interesses en talenten kennen
- ▶ Je werkt samen met anderen die ook in actie willen komen
- ▶ Je maakt duurzaam denken en doen zichtbaar en daarmee steeds normaler

Wist je dat...

Onderzoekers van het [Green Teens project](#) van de Universiteit Utrecht het milieuvriendelijk gedrag van jongeren willen begrijpen. En dat zij willen leren wat het soms moeilijk maakt voor jongeren om milieuvriendelijk te handelen. Ze onderzoeken of jongeren bijvoorbeeld meer gemotiveerd zijn om duurzaam gedrag te vertonen als ze daarmee autonomie en respect kunnen verwerven.

3.3 Hoeveel tijd kost een Green Team?

Iedere school bepaalt zelf wat het Green Team wel en niet doet. Dit is ook afhankelijk van de ambities die de school heeft. Het verschilt ook per school hoe vaak het team overlegt. Op sommige scholen is dit wekelijks (bijvoorbeeld in de lunchpauze of in een lesuur), op andere scholen eens per twee weken of per maand.

Daarnaast kan het team zelf bepalen hoeveel tijd zij naast de overleggen willen besteden aan het voorbereiden en uitvoeren van acties. Het is ook mogelijk om de overleggen te combineren of af te wisselen met sessies waarin het team praktisch aan de slag gaat.

Welke keuzes je als school ook maakt, zorg ervoor dat je duidelijkheid biedt over de verwachte tijdsinvestering. Dat zorgt ervoor dat iedereen, zowel leerlingen als betrokken medewerkers, weet wat ze kunnen verwachten.

//

*Ik heb bij het Eco-Team niet alleen veel geleerd over duurzaamheid op school.
Ik zit er nu vijf jaar bij. In het begin durfde ik bijna niets te zeggen.
Nu ben ik voorzitter en betrek ik anderen.*

//

- leerling in een Green-Team

4. Aan de slag met een Green Team

4.1 De opstart

Er is geen vaste route naar succes bij het opstarten van een Green Team. Elke school is anders, en elk Green Team ook. De stappen hieronder helpen je op weg als je op jouw school een Green Team wilt starten.

1

Vind je medestanders

Je kunt duurzaamheid op school niet alleen aanpakken en samen is het veel leuker. Verken daarom eerst of er meer leerlingen en medewerkers zijn die dit ook belangrijk vinden. Vertel over jouw idee om een Green Team op te richten en vraag wat zij ervan vinden: past dit bij de school? Is er interesse om mee te doen?

Tip: Je kunt dit ook bespreken met je mentor of in bestaande groepen, zoals de leerlingenraad of de medezeggenschapsraad.

2

Bespreek waarom jullie een Green Team willen

Heb je een klein groepje enthousiaste mensen gevonden? Ga dan samen in gesprek over jullie motivatie. Je hoeft nog geen concrete acties te bedenken. Denk juist na over wat jullie willen bereiken (doel), hoe een Green Team er op jullie school uit zou moeten zien (visie) en wat daarvoor nodig is (bijvoorbeeld goedkeuring, tijd en budget).

Tip: Kijk of jullie plannen goed kunnen aansluiten bij de kernwaarden van jouw school of bij het schoolplan.

3

Steun van de schoolleiding

Presenteer jullie idee aan de schoolleiding. Vertel wat jullie willen doen, wat dit kan betekenen voor de school en wat jullie daarin nodig zouden hebben. In dit gesprek kun je het bijvoorbeeld hebben over:

- de ruimte om (kritische) vragen te stellen en acties uit te voeren;
- beschikbare tijd voor betrokken medewerkers (bijvoorbeeld taakuren, dat is tijd die zij kunnen besteden aan taken buiten het lesgeven);
- wanneer het team zou kunnen samenkomen (lessen, pauzes, keuze-uren);
- mogelijk budget voor het uitvoeren van acties;
- welke rol de schoolleiding wil spelen, bijvoorbeeld door af en toe aan te sluiten bij overleggen of bereikbaar te zijn voor vragen en suggesties.

Ben je een schoolleider en wil je een Green Team opstarten?

Verken dan ook eerst de interesse onder leerlingen en medewerkers en bespreek met een groep enthousiastelingen hoe een Green Team er op jullie school uit zou kunnen zien. Werk altijd vanuit intrinsieke motivatie van leerlingen en medewerkers. Dus leg het werken aan duurzaamheid niet op als taak bij mensen die hier geen affiniteit mee hebben.

4

Green Team vormen

Nu kun je echt starten met het werven van leerlingen. Doe dit op een manier die past bij jullie school en laat vooral je enthousiasme zien! Voorbeelden zijn: posters, een presentatie in de mentorles, een video, een actie in de aula of leerlingen persoonlijk benaderen. Zorg voor een goede spreiding van leerlingen over verschillende leerjaren. Zo zorg je ervoor dat het Green Team blijft bestaan, ook als leerlingen van school gaan. Te veel aanmeldingen? Overweeg het houden van een loting of verkiezingen. Te weinig aanmeldingen? Vraag leerlingen wat hen wél aanspreekt en pas je aanpak aan.

Tip: benadruk dat leerlingen in een Green Team eigen ideeën kunnen bedenken en uitvoeren, iets kunnen bijdragen aan school en de maatschappij, én onderdeel worden van een gezellige groep! Deel ook wat er van hen verwacht wordt.

5

Onderzoek hoe jullie ervoor staan

Om te bepalen waar jullie als Green Team mee aan de slag willen, is het handig om te weten hoe de school er nu voor staat. Wat gaat er eigenlijk al goed rondom duurzame thema's op school? En waar liggen kansen voor verbetering? Je kunt dit zelf onderzoeken met het Green-Team (loop door de school, schrijf op wat je ziet en stel vragen aan de leerlingen, docenten, conciërge en schoolleider over duurzaamheid op school).

Tip: in het Eco-Schools programma wordt hiervoor de Eco-Scan gebruikt. De basisscan voor leerlingen over 10 duurzame thema's is voor alle scholen openbaar beschikbaar. Scholen die met Eco-Schools meedoen hebben daarnaast toegang tot verdiepende scans per thema! Schoolleiders en docenten kunnen de SustainaBul VO Quickscan gebruiken.

6

Maak een actieplan en vergaderstructuur

Zorg voor een vaste overlegstructuur. Plan goed vooruit wanneer en waar jullie samenkomen. Dit voorkomt onrust en geeft meer tijd voor uitvoering. Kies elk jaar een paar thema's om op te focussen. In hoofdstuk 4.2 lees je aan welke thema's je kunt werken. Je kunt niet alles tegelijk doen. Door te werken met focusthema's versterken kleine acties elkaar en ontstaat er meer impact.

Maak een actieplan en beschrijf per thema: Wat zien we gebeuren (probleem)? Wat willen we veranderen (doel)? Hoe gaan we dat doen (acties)? Hoe meten we succes (resultaat)? Verschillende soorten acties die je als Green Team kan uitvoeren zijn bijvoorbeeld:

Projecten en activiteiten organiseren

Zoals tegels eruit en groen erin op het schoolplein, het inzamelen van statiegeld of het organiseren van een kledingruil

Bewustwording creëren met communicatie

Zoals het maken van posters, video's, artikelen en nieuwsbrieven om duurzaam gedrag te stimuleren

Impact van acties meten en delen

Zoals het vergelijken van energie- en waterstanden, het doen van een biodiversiteitstelling of het uitzetten van enquêtes

Gesprekken met docenten, schoolleiding en leerlingenraad

Over duurzame thema's in de vakken, vervoer bij schoolreizen, hergebruik van boeken en toegankelijkheid voor iedereen

Kennis en ervaringen delen

Zoals lesgeven op een basisschool, tips delen, een gastles of workshop geven in de klas of bij een evenement

Iets betekenen voor de buurt

Zoals projecten met of voor lokale organisaties (gemeente, goed doel, zorginstellingen, sportverenigingen) of bureaus

7

Aan de slag!

Tijd om het actieplan uit te voeren! Zorg ervoor dat iedere actie wordt uitgevoerd door één of meerdere verantwoordelijke leerlingen. Zij hebben de leiding om hiermee aan de slag te gaan. Je kunt acties uitvoeren tussen de overleggen door of overleggen afwisselen met werksessies waarin jullie samenwerken aan het uitvoeren van acties. Sommige scholen werken met subgroepen, bijvoorbeeld per thema of per type actie (onderzoek, uitvoering, communicatie).

Tip: In dit magazine vind je meer inspirerende verhalen op de Eco-Schools website vind je een overzicht van de acties die Green Teams op verschillende scholen hebben bedacht en uitgevoerd.

Eco-Schools helpt je op weg

Het Eco-Schools programma ondersteunt bij het opzetten van en werken met een Green Team, onder andere door:

- Een lokale begeleider (expert in natuur- en duurzaamheidseducatie)
- Een toolkit met nog meer uitleg, tips en inspiratie per stap
- Uitwisselen inspiratie en ervaringen in een netwerk van scholen met een Green Team
- Communicatie met actualiteiten, tips en ideeën
- Audits waarin je deelt hoe het gaat en adviezen krijgt voor het vervolg

8

Betrek de hele school

Echte verandering bereik je pas als duurzaam denken en doen niet alleen normaal is voor de leden van het Green Team, maar voor iedereen op school. Zorg er daarom voor dat de dingen die jullie doen zichtbaar zijn. Bijvoorbeeld door activiteiten te organiseren waar anderen aan mee kunnen doen (bijvoorbeeld met het vergroenen van het plein, een kledingruil, sponsorloop of Warmetruiendag).

*Tip van de Green Office van Universiteit Utrecht:
Verzamel input van leerlingen buiten het Green Team, zo kun je kijken of jullie ideeën breed gedragen worden en heb je meer input om bijvoorbeeld een stap naar de schoolleiding te zetten. Dit kun je bijvoorbeeld doen door zelfgemaakte vegan brownies aan te bieden in ruil voor ideeën of het beantwoorden van jullie vragen."*

Wist je dat...

Er in het MBO, HBO en WO ook een soort Green Teams bestaan? Hier heet dit een 'Green Office' waar studenten ook werken aan duurzame thema's.

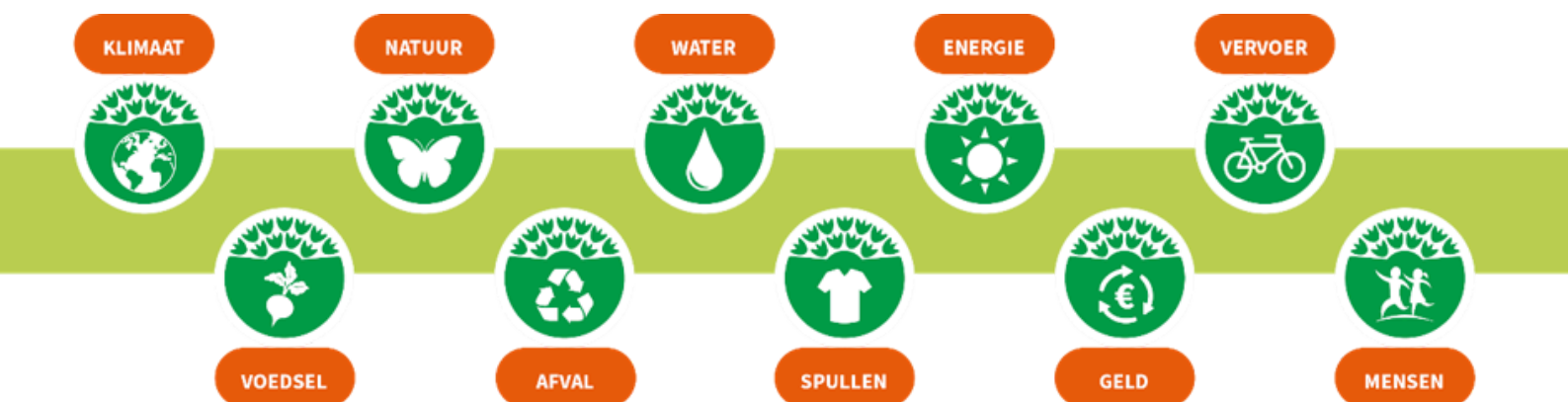
4.2 Thema's om aan te werken

Duurzame thema's

Als je aan de slag wilt met duurzaamheid, dan is het ook goed om te weten aan welke thema's je zou kunnen werken. Daarvoor worden vaak de 17 Werelddoelen gebruikt. In 2015 ondertekenden 193 wereldleiders van de Verenigde Naties deze werelddoelen. In het Engels heten ze de Sustainable Development Goals (SDGs). Samen moeten ze wereldwijd een einde gaan maken aan allerlei dingen die het leven op aarde niet makkelijker maken. Extreme armoede, ongelijkheid en klimaatverandering bijvoorbeeld. Ook Nederland heeft deze doelen ondertekend. Hieronder vind je alle doelen op een rij en op [deze website](#) vind je meer informatie. En op [deze website voor scholen](#) kun je langs de doelen reizen, zien hoe Nederland hierop scoort, vind je een digibordles hierover en kun je jouw kennis testen met een quiz!

Om het nog praktischer en concreter te maken kun je als Green Team ook gebruik maken van de 10 (aansluitende) thema's die door Eco-Schools worden gebruikt:

Duurzaamheid in de hele school

Duurzaamheid is niet iets dat alleen gaat over het gebouw, ook al denken mensen hier vaak als eerste aan (zonnepanelen, energieverbruik, etc.). Als het gaat om duurzaamheid in het onderwijs dan kun je dat op verschillende manieren in de hele school merken. Dit noemen we ook wel de Whole School Approach (in het Nederlands: hele school aanpak). Je ziet duurzaamheid op school bijvoorbeeld:

- In de visie van de school (waarom je leert): hierin staat bijvoorbeeld dat de school duurzaamheid belangrijk vindt en er aandacht aan wil besteden.
- In de lessen (wat je leert): duurzame thema's komen terug bij verschillende vakken.
- In hoe je les krijgt (hoe je leert): bijvoorbeeld door dingen te onderzoeken, samen te werken aan projecten of oplossingen te bedenken voor echte duurzame problemen.
- In het schoolgebouw (waar je leert): duurzaamheid is ook merkbaar om je heen, bijvoorbeeld doordat afval gescheiden wordt, energie wordt bespaard en er veel natuur is op het schoolplein.
- Bij docenten en medewerkers (van wie je leert): zij geven het goede voorbeeld en blijven zelf ook leren over (het lesgeven over) duurzame thema's.
- In de omgeving (met wie je leert): er wordt samengewerkt in de buurt en met mensen buiten de school zoals de bewoners in de wijk, gemeente of andere organisaties.

4.3 De laatste tips!

Wat is handig om wél te doen?

- Klein beginnen en een paar haalbare acties uitvoeren
- Zorgen voor goede afspraken over overleggen en taakverdeling
- Samenwerken met de schoolleiding, conciërge(s)/facilitair medewerker
- Iedereen laten weten wat jullie doen en bereiken
- Gebruik maken van ondersteuning en netwerken
- Het leuk maken en samen successen vieren!

Waar kun je op letten?

- Beginnen met te grote, ingewikkelde en dure projecten
- Alles tegelijk willen aanpakken
- Alleen het Green Team zelf bij duurzaamheid betrekken
- Alleen maar praten over ideeën zonder in actie te komen
- Anderen op een negatieve manier vertellen wat ze verkeerd doen
- Stoppen na één actie of bij een uitdaging die jullie tegenkomen

5. Green Team Zoetermeer

Het Green Team Zoetermeer is een initiatief van middelbare scholieren uit Zoetermeer van het Alfrink College, het Oranje Nassau College, het Erasmus College en het Picasso Lyceum. Docent Jeroen vertelt graag hoe hun Green Team is ontstaan en werkt, zodat anderen hiervan kunnen leren!

Hoe is het idee ontstaan om een Green Team op te richten?

“Het Greenteam ontstond in 2019 toen vier leerlingen wilden deelnemen aan een klimaatmars. Zij noemden zichzelf al een Greenteam. Vanuit deze leerling initiatieven ben ik aangesloten. Eerst reageerde de school nog wat terughoudend, maar door zichtbaar activiteiten te organiseren wist het Green Team uiteindelijk draagvlak te creëren.”

Wat doet het Green Team bij jullie op school?

“Het Green Team organiseert veel verschillende activiteiten, zoals: lesgeven aan basisschoolleerlingen via Cooking for Life; tweedehands kledingmarkten; opruimacties met de Albert Heijn; meedoen aan bijeenkomsten en klimaattoppen, en inspraak bij de gemeente. Daarnaast hebben we een internationale uitwisseling gedaan, waaronder een bezoek aan een Eco-School in Wenen! De meest succesvolle activiteit vonden ze het lesgeven aan basisschoolleerlingen, want daarmee maakten we direct impact. De impact ontstaat doordat jongeren zichtbaar actief zijn en anderen inspireren. Activiteiten die vooral vanuit volwassenen of externe organisaties werden aangedragen trokken minder belangstelling van leerlingen. Een belangrijke les is dus dat de initiatieven vanuit de leerlingen zelf komen en docenten helpen met faciliteren in plaats van sturen.”

Wie zijn er betrokken bij jullie Green Team?

“Er zijn 20 leerlingen die meedoen met het Green Team. We hebben geprobeerd om vaste rollen aan te houden, maar doordat er veel wisselingen zijn in de leerlingen was dat lastig om vol te houden. Daarom werken we nu met deelteams aan projecten. Nieuwe leerlingen vragen we er actief bij op basis van specifieke kwaliteiten. Ik zie mijzelf vooral als scout van talent, verbinder en facilitator. Het Green Team werkt ook samen met maatschappelijke partners, zoals DuurSamen Zoetermeer. Ook is het Green Team tegenwoordig onderdeel van het UNESCO-team op school.”

Hoe organiseren jullie (de bijeenkomsten en acties van) het Green Team?

“We hebben een vaste structuur, waarbij de deelteams per project elke week samenkomen en het hele Green Team iedere maand. De activiteiten zijn ook zoveel mogelijk onder schooltijd, omdat we merkten dat deelname na schooltijd minder goed werkt. Financiering voor de acties komt vooral vanuit subsidies en ondersteuning van de gemeente.”

Welke tips zouden jullie andere scholen willen meegeven?

“Werk vanuit intrinsieke motivatie van de leerlingen zelf en oprechte betrokkenheid bij duurzaamheid. Maak daarnaast gebruik van de gemeente, lokale organisaties en media. Goede zichtbaarheid zorgt voor meer draagvlak en nieuwe deelnemers. Ook is het als docent heel belangrijk om leerlingen te ondersteunen bij hun eigen acties, zonder te sturen in wat zij gaan doen.”

6. Eco-Team De Amersfoortse Berg

De Amersfoortse Berg is een openbare school voor havo en vwo in Amersfoort-Zuid. De school staat in een mooie, groene omgeving. Zij biedt de ruim 1200 leerlingen een veilige leeromgeving en staat bekend om de prettige sfeer waar iedereen zichzelf kan en mag zijn. Duurzaamheidscoördinatoren Sjoerd en Chris nemen je mee in wat het Eco-Team bij hen op school doet!

Hoe is het idee ontstaan om een Eco-Team op te richten?

“Het Eco-Team is ontstaan in 2020-2021 vanuit deelname aan het Eco-Schools programma. De schoolleiding nam hierin het initiatief en verzamelde een groep geïnteresseerde leerlingen. Een belangrijke motivatie hiervoor was het invullen van de pijler ‘Groen, Gezond en Duurzaam’ binnen de schoolvisie, zodat de school zich hiermee ook kon onderscheiden. Er is veel enthousiasme voor duurzaamheid binnen het docententeam, maar structurele aandacht voor duurzaamheid is wegens tijdgebrek wel lastig.”

Wat doet het Eco-Team bij jullie op school?

“Het Eco-Team kiest zelf acties uit en organiseert deze. Hierbij maken de leerlingen veel gebruik van de ‘inhaakkalender’ van Eco-Schools. Acties die zij bijvoorbeeld hebben georganiseerd zijn een klimaatpubquiz, een elektronica inzamelactie, het verbeteren van vegetarisch aanbod in de kantine en projecten om de biodiversiteit te vergroten (zoals bijenhôtels in de buurt). De klimaatpubquiz was een groot succes. De brugklasleerlingen namen veel verantwoordelijkheid voor de organisatie en presentatie.

De belangrijkste redenen voor het succes waren volgens ons dat de docenten coachten op de achtergrond, de leerlingen veel autonomie kregen en fouten mochten maken, en de leerlingen ervoeren dat zij daadwerkelijk invloed kunnen uitoefenen. Daarnaast voeren alle leerlingen op school gedurende een bepaalde periode een duurzaamheidsproject uit in de 'Berguren'. Ze bedenken een concreet, haalbaar project met zichtbaar resultaat en voeren deze uit."

Wie zijn er betrokken bij jullie Eco-Team?

"Op dit moment doen er 6 leerlingen mee. Dat aantal wisselt over tijd, het waren er maximaal 8. Wij coachen en faciliteren het team van leerlingen en bewaken de grenzen waar nodig. De schoolleiding ondersteunt het Eco-Team actief en faciliteert onder andere financieel met een jaarlijks budget wat beschikbaar wordt gesteld."

Hoe organiseren jullie (de bijeenkomsten en acties van) het Eco-Team?

"Het Eco-Team komt iedere woensdag bij elkaar tijdens de grote pauze. In die bijeenkomsten bespreken we de voortgang van de projecten. Leerlingen bepalen samen de agenda en hebben veel invloed op de activiteiten die zij oppakken. Het eigenaarschap werkt het beste wanneer de leerlingen zelf met ideeën komen. Ook vinden we het belangrijk dat we samen écht een team vormen, daarom doen we ook sociale activiteiten zoals samen eten."

Welke tips zouden jullie andere scholen willen meegeven?

"De belangrijkste tip is om het klein en praktisch te houden. Begin met een kleine groep enthousiaste leerlingen en organiseer concrete activiteiten, zo is er een snelle succeservaring. Focus op energie en motivatie in plaats van op het maken van hele uitgebreide plannen. Daarnaast is het heel belangrijk om leerlingen veel vrijheid en verantwoordelijkheid te geven, waardoor zij leren en persoonlijk ontwikkelen. Hiervoor is het heel belangrijk om een veilige omgeving te creëren waarin fouten gemaakt mogen worden."

7. Klimaatclub Maasland College

Het Maasland College is een school met mavo, havo en vwo, waarbij leerlingen ook kunnen kiezen voor tweetalig onderwijs. De school met bijna 900 leerlingen werkt met een Wereldpaspoort. Het gaat er over ontdekken wie je bent, waar je talenten liggen en hoe jij jouw plek vindt in een wereld die voortdurend verandert. Docent Els vertelt hoe de Klimaatclub is georganiseerd.

Hoe is het idee ontstaan om een Klimaatclub op te richten?

"Ik wilde duurzaamheid graag een plek geven op school. Om leerlingen enthousiast te maken, richtte ik een gezellige zithoek in de aula in als ontmoetingsplek. Dat sloeg aan: er ontstond een Klimaatclub met tien leerlingen. Samen hebben we gekeken welke thema's zij belangrijk vonden. Afval bleek een onderwerp waar veel interesse voor was. We bezochten de kringloopwinkel in Oss, nodigden de gemeente uit om in gesprek te gaan over afvalscheiding en haalden de oprichter van Moyu Notebooks naar school. Het eerste jaar verliep heel goed. Ik ging er gewoon voor, samen ontdekken dat is het leukste! Toen ik met verlof ging, viel de club stil. Dat liet zien hoe belangrijk het is dat een Klimaatclub niet afhankelijk is van één persoon, maar gedragen wordt door de hele school."

Wat doet de Klimaatclub bij jullie op school?

"De Klimaatclub werkt aan verschillende duurzame projecten, waarbij we het altijd aan burgerschap gekoppeld hebben. Zo hebben we de Statiehelden op school geïntroduceerd: automaten waarin leerlingen en medewerkers blikjes en flesjes kunnen inleveren en direct hun statiegeld terugkrijgen. Daarnaast onderzoeken we samen met leerlingen welke nieuwe acties passen bij de school, zoals een Warme Truiendag of een kledingruil. We hebben ook een vragenlijst uitgezet onder leerlingen en docenten. Daaruit bleek dat leerlingen meer willen leren over duurzaamheid en er actief mee aan de slag willen. We merken dat

projecten het beste werken als ze onderdeel worden van het onderwijs. Collega's die duurzaamheid in hun lessen verwerken, zorgen ervoor dat het onderwerp echt gaat leven. Zo inspireren leerlingen en docenten elkaar."

Wie zijn er betrokken bij de Klimaatclub?

"Op dit moment bestaat de Klimaatclub uit zes leerlingen. Zij denken mee over thema's, voeren kleine projecten uit, schrijven stukjes en helpen bij het organiseren van activiteiten. We verdelen de taken bewust in kleine, overzichtelijke onderdelen, zodat iedereen kan bijdragen. Ik bespreek steeds met de leerlingen hoe we andere leerlingen kunnen betrekken en probeer vooral te laten zien welke positieve impact zij kunnen maken. Daarnaast werk ik samen met een collega uit het burgerschapsteam."

Hoe organiseren jullie de bijeenkomsten en acties van de Klimaatclub?

"We proberen ongeveer één keer per maand bij elkaar te komen. Soms lukt dat vaker, soms is het door de drukte op school wat lastiger. De bijeenkomsten vinden zoveel mogelijk onder schooltijd plaats. Voor activiteiten is een budget beschikbaar dat we samen met de rector hebben geregeld. Daarmee kunnen we bijvoorbeeld materialen aanschaffen, posters maken, excursies organiseren of gastsprekers bedanken. Voor de organisatie maken we gebruik van bestaande kaders, zoals de Whole School Approach, de SLO-kerndoelen en het beleidsplan van de school. Als docent ben je de vertaler naar de behoeften van leerlingen en collega's."

Welke tips zouden jullie andere scholen willen meegeven?

"Neem de tijd en heb een lange adem. Niet alles lukt in één keer, maar blijf positief en realistisch. Zorg hierbij voor steun vanuit de schoolleiding en vraag actief om de tijd, ruimte en middelen die je nodig hebt. Laat je ook niet tegenhouden doordat je denkt dat je bepaalde vaardigheden nog niet hebt. Die ontwikkel je vanzelf als je ervoor gaat. Ik heb zoveel geleerd, ook dingen waarvan ik dacht dat ik er niet sterk in zou zijn. Uiteindelijk maakt positiviteit het verschil!"

8. Ondersteuning

8.1 Green Teams en leerlingenparticipatie

Eco-schools: aan de slag met een Green Team

Eco-Schools is er voor alle scholen die met leerlingen aan de slag willen gaan met duurzaamheid op school! Het maakt niet uit of je nog aan de start staat of al actief bent en vervolgstappen wilt zetten. Met concrete handvatten en begeleiding helpt Eco-Schools om te werken met een Green Team. Ook sluit je aan in een netwerk van Eco-Schools scholen in Nederland en in het buitenland waarvan je kunt leren en waarbij goede voorbeelden worden uitgewisseld. Uiteindelijk kunnen jullie als kers op de taart de Groene Vlag hijsen, hét internationale keurmerk voor duurzame scholen.

[Meer informatie en aanmelden als Eco-School](#)

Voor leerlingen, door leerlingen

Het Landelijk Aktie Komitee Scholieren (LAKS) is de organisatie van en voor middelbare scholieren. Het LAKS geeft leerlingen een stem in het onderwijs, zodat er niet alleen óver, maar vooral ook mét de scholier wordt gepraat. Het LAKS geeft trainingen aan leerlingenraden en scholieren in de MR (medezeggenschapsraad) en organiseert regelmatig themadagen over interessante onderwerpen met toffe sprekers.

[Naar de website van het LAKS](#)

8.2 Lessen en projecten

Ondersteuning en aanbod van een NDE-organisatie in jouw buurt

NDE-organisaties (Natuur- en Duurzaamheidseducatie) zijn lokale organisaties die veel weten over natuur en duurzaamheid en scholen hierbij helpen. Ze werken vaak samen met de gemeente (of zijn hier een afdeling van) en kennen de omgeving goed. Daardoor kunnen ze scholen ondersteunen bij verschillende duurzame thema's. Wat ze precies doen, verschilt per organisatie. Je kunt er bijvoorbeeld terecht voor lesmateriaal, gastlessen, projecten en excursies, hulp, informatie en advies. Zo verbinden NDE-organisaties wat er in de klas gebeurt met wat er speelt in de omgeving van de school.

[Vind een NDE-organisatie bij jou in de buurt](#)

Lesmaterialen op Wikiwijs en Klimaatwijzer

Docenten van jouw school zijn misschien wel op zoek naar goed, vrij toegankelijk, lesmateriaal over duurzame thema's. Op Wikiwijs vind je lesmaterialen die zijn beoordeeld door leermiddelenexperts en aansluiten bij de landelijke kerndoelen en de thema's van de 17 Werelddoelen. Bij Klimaatwijzer ontdek je Klimaatlessnacks over klimaatverandering vanuit wetenschappelijke inzichten.

[Op naar Wikiwijs](#)

[Ik zou wel een Klimaatlessnack willen](#)

Gastlessen van jongeren in de klas door NJR en de UNESCO Jongerencommissie

Jongerenvertegenwoordigers en werkgroepen van NJR en de UNESCO Jongerencommissie geven interactieve gastlessen aan leerlingen en studenten. Ze vertellen over thema's als klimaat, mensenrechten, internationale politiek of jongerenparticipatie, én dagen leerlingen en studenten uit om hun eigen mening te vormen. Deze lessen worden gegeven door jongeren zélf.

[Bekijk het aanbod van NJR gastlessen](#)

[Ontdek de UNESCO Jongerencommissie](#)

8.3 Samenwerking

Je kunt ook in de buurt kijken wie het Green Team kunnen helpen. Er zijn vaak veel meer mogelijkheden dan je denkt! Neem bijvoorbeeld eens contact op met:

- De gemeente
- Maatschappelijke organisaties
- Bedrijven in de buurt
- De scholenkoepel/het schoolbestuur
- Andere scholen, ook basisscholen/mbo's/hbo's en universiteiten
- Ouders/opa's en oma's
- Bezoekerscentra natuurgebieden
- Waterschappen en drinkwaterbedrijven
- Goede doelen en serviceclubs

9. Netwerken

9.1 Voor jongeren

LAKS voor leerlingenraden

Als individuele scholier kun je geen lid van het LAKS worden, want de leden zijn de leerlingenraden van verschillende scholen in Nederland. Op [deze pagina](#) lees je alles over wat het LAKS voor hun leden doet en hoe je lid kunt worden met je leerlingenraad.

Youth for Climate

[Youth for Climate NL](#) is in 2019 opgericht als onderdeel van een grassrootsbeweging van gedreven jongeren die structurele klimaatverandering eisen van beleidsmakers en bedrijven. Inmiddels zijn ze politiek en beleidsmatig actiever geworden en maken ze deel uit van de jongerenorganisaties die de Lokale Conferentie van Jongeren (LCOY) organiseren, gesprekken voeren met de Minister van Klimaat en Groene Groei en internationale conferenties bijwonen, zoals de Conferentie van Partijen (COP) en de Milieuvergadering van de Verenigde Naties (UNEA), om de stem van jongeren te vertegenwoordigen. Ze eisen een rechtvaardige, fossielvrije transitie voor Nederland. De voertaal van Youth for Climate is Engels.

De Jonge Klimaatbeweging

De [Jonge Klimaatbeweging](#) vertegenwoordigt de stem van jongeren (16-32 jaar oud) in het klimaatdebat namens meer dan [75 diverse jongerenorganisaties](#) en daarmee ruim een miljoen jongeren. Door in gesprek te gaan met politici en campagnes te voeren proberen ze klimaat- en duurzaamheidsbeleid te beïnvloeden.

NJR

De [NJR](#) is het grootste jongeren netwerk van Nederland. Ze komen op voor wat jij nodig hebt en laten jou zélf het verschil maken. Met verschillende jongerenorganisaties werken ze samen aan het thema Klimaat & Milieu. Check [hier](#) wat er moet veranderen en wat je zelf kunt doen.

8.2 Voor docenten en duurzaamheidscoördinatoren

Duurzame docentennetwerken Teachers for Climate

[Teachers for Climate](#) stimuleert lokale [Duurzame docentennetwerken](#). Dit zijn groepen van onderwijsprofessionals die samenwerken rondom duurzaamheid. Zo'n netwerk biedt een structuur waarin onderwijsprofessionals van verschillende scholen elkaar lokaal versterken en partnerschappen aangaan met de gemeente, ngo's, onderwijsaanbieders en ondernemers. Lokaal vinden gelijkgestemde collega's inspiratie, begrip, kennis en plezier.

Duurzaamheidscoördinatoren scholenkoepels

In het voortgezet onderwijs is een netwerk van duurzaamheidscoördinatoren actief die werken voor een stichting of koepel met meerdere scholen. Met duurzaamheidscoördinatoren worden medewerkers bedoeld die een formele rol hebben ten aanzien van duurzaamheid in onderwijs en/of bedrijfsvoering. Zij leren in bijeenkomsten met en van elkaar. Meer informatie vind je [hier](#).

9.3 Voor scholen

Eco-Schools

Al meer dan 50.000 scholen in ongeveer 100 landen zijn aangesloten bij de Eco-Schools beweging. [Hier](#) vind je een overzicht van de scholen in Nederland die mee doen. In dit netwerk vind je andere scholen die werken aan duurzaamheid in het onderwijs met een Green Team. In het netwerk worden ook geregeld activiteiten georganiseerd voor leerlingen, docenten en schoolleiding.

Leren voor Morgen

[Leren voor Morgen](#) is er voor elke organisatie of professional die aan de slag wil met duurzaam onderwijs. Het is een netwerk van 150 bevlogen organisaties die je helpt om kennis op te doen, ideeën uit te wisselen en samen te bouwen aan toekomstgericht onderwijs.

UNESCO

UNESCO-scholen moedigen hun leerlingen aan om bij te dragen aan de missie van UNESCO voor een veilige, verdraagzame en duurzame wereld. Deze scholen omarmen diversiteit en besteden veel aandacht aan wereldburgerschap, duurzame ontwikkeling, intercultureel leren en erfgoed. Zo leren leerlingen wat hun rol is als wereldburger en hoe zij zelf verantwoordelijkheid kunnen nemen. Meer informatie vind je [hier](#).

10. Aansluiting bij initiatieven

Ik ben Geweldig

Een duurzaam buurtfeest, sporttoernooi of spelletjesmiddag? Wat je idee ook is, als het anderen blij maakt kun je hulp krijgen vanuit het [project 'Ik ben Geweldig'](#) van NJR. En je krijgt tot wel €1000,- om het waar te maken! In 2026 ondersteunen OCW en LNVN het programma Ik Ben Geweldig om ideeën van leerlingen en studenten voor duurzaamheid op school te ondersteunen. Deze ondersteuning kan bestaan uit: begeleiding bij het uitwerken van ideeën, financiële ondersteuning van initiatieven en het opstarten van een Green Team.

Maatschappelijke Dienst Tijd (MDT)

Tijdens de [Maatschappelijke Diensttijd \(MDT\)](#) zetten jongeren tussen de 12 en 30 jaar zich vrijwillig in voor een ander. Hierbij kunnen ze hun talenten ontdekken en ontmoeten ze andere mensen. Ze geven bijvoorbeeld taalles aan statushouders of organiseren samen een maatschappelijk evenement. Duurzaamheidsinitiatieven kunnen gecombineerd worden met maatschappelijke diensttijd (MDT). Een goed voorbeeld is het [MDT-project 'Graaf gaat voor Groen'](#) van het Graaf Engelbrecht in Breda. Meer voorbeelden van MDT-projecten rondom het thema duurzaamheid vind je op [de website](#).

Internationalisering en Erasmus+

Wereldwijd zijn er duizenden scholen bezig met duurzaamheid in het onderwijs. Het is voor leerlingen en medewerkers heel leerzaam om internationale contacten met andere scholen te hebben. Bijvoorbeeld over wat een thema voor jouw land betekent, te ontdekken wat de invloed is van geografische en culturele verschillen en te communiceren in andere talen. Internationaliseringsprojecten, zoals uitwisselingen, lenen zich erg goed om met duurzame thema's aan de slag te gaan. [Erasmus+](#) en het [Europees Solidariteitskorps](#) kunnen financiële ondersteuning bieden voor internationale uitwisselingen, trainingen en vrijwilligersprojecten.

Gezonde school

[Gezonde School](#) helpt onderwijsprofessionals om gezond leren, leven en ontwikkelen van leerlingen en studenten vanzelfsprekend te maken. Scholen die werken met de Gezonde School aanpak kunnen bij de gezondheidsthema's kiezen voor het [thema Milieu en Natuur](#).

Techkwadraat

De vraag is niet óf duurzaamheid een plek krijgt in het technologieonderwijs, maar 'hoe'. In veel Techkwadraat-regio's wordt de verbinding gezocht om ervoor te zorgen dat onderwijs wordt ontwikkeld waarin duurzaamheid geen los thema is, maar een vanzelfsprekend onderdeel van het geheel. Wil jij aan de slag binnen je Techkwadraatregio met dit duurzaamheid, maar heb je nog vragen? Neem contact op via info@techkwadraat.nl.

Bijlage 1:

Jongeren en duurzaamheid

Hoe willen jongeren dat hun toekomst eruit ziet? In de Jonge Klimaatagenda 3.0 heeft de Jonge Klimaatbeweging samen met jongeren uit het hele land hun verhaal uitgewerkt. Inmiddels hebben meer dan 75 jongerenorganisaties deze getekend, waarmee zij zeggen dat zij het eens zijn met de inhoud van de visie die deze agenda schetst. In de agenda komen zeven thema's aan bod en wordt er op een optimistische manier gedacht vanuit de mogelijkheden van 2040 in plaats van de beperkingen van nu. Dit zie je bijvoorbeeld bij het thema economie:

"In 2040 werkt onze economie helemaal anders. Geld verdienen is belangrijk, maar niet het hoogste doel. In plaats daarvan gaat het om geluk, gezondheid, eerlijkheid en duurzaamheid. Bovendien kijken we niet alleen naar hoe het met onszelf gaat, maar is ook onze invloed op mensen aan de andere kant van de wereld, toekomstige generaties en natuur belangrijk"

Jongeren willen leven in een wereld waar we binnen de planetaire grenzen blijven en iedereen, vandaag en in de toekomst, de kans om heeft een gelukkig leven te leiden (Jonge Klimaatbeweging, 2023). Om daar te komen pleiten zij onder andere voor generatiegerechtigheid en klimaatrechtvaardigheid.

Klimaatrechtvaardigheid

Het eerlijk verdelen van de lasten van klimaatverandering en het beter beschermen van kwetsbare groepen door gelijke toegang tot kansen en middelen.

Generatierechtvaardigheid

Niet alleen meewegen wat op de korte termijn voordelig lijkt, maar ook wat de invloed is op jonge en toekomstige generaties.

Deze ambitie komt niet uit het niets: Nederlandse jongeren laten zien dat ze willen meedenken én in actie willen komen. Zo blijkt uit het rapport voor Milieudefensie Jong, geschreven door van Nibbering en Nieuwkerk van Ipsos I&O (2023), dat één op de vijf jongeren met negatieve gevoelens door de klimaatcrisis in actie wil komen. Ook zijn het met name jongeren, die hun eigen gedrag hebben aangepast, die anderen proberen te overtuigen om klimaatbewust te leven (59%).

Tegelijkertijd blijkt uit een recenter onderzoek van Ipsos I&O (2025) dat er een verlies is van het gevoel van urgentie en een daling aan duurzaam gedrag, vooral onder jongeren. Zij voelen zich overweldigd door (systeem)barrières. Een belangrijke aanbeveling uit dit rapport is dan ook dat lokale acties waarbij jongeren betrokken kunnen raken ondersteund moeten worden. Dit kan helpen om klimaatverandering minder abstract te maken en tegelijkertijd duurzame acties met de mensen in buurt te bevorderen (Ipsos I&O, 2025).

Dat klimaatverandering al jaren in de top 5 van belangrijkste onderwerpen staat waar jongeren van 13-18 jaar zich zorgen over maken (UNICEF, 2023/2024/2025) onderstreept de urgentie om juist nú met jongeren in actie te komen om samen een verschil te maken!

Bijlage 2: Kerndoelen en examenprogramma's

De kerndoelen en examenprogramma's vormen de wettelijke kaders voor het onderwijs dat op scholen wordt gegeven. Je kunt dit zien als de 'doelen' die met de lessen op alle scholen in Nederland moeten worden nagestreefd. De kerndoelen zijn voor basisscholen en de onderbouw van het voortgezet onderwijs. De examenprogramma's zijn voor de bovenbouw van het voortgezet onderwijs. De kerndoelen en examenprogramma's staan op de [website van SLO](#). In november 2025 heeft SLO nieuwe definitieve conceptkerndoelen opgeleverd aan het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Het ministerie zet de volgende stappen om deze kerndoelen formeel vast te leggen in de wet. Ook de examenprogramma's worden in 2025-2026 weer actueel gemaakt.

Duurzaamheid is in de nieuwe kerndoelen verwerkt in meerdere leergebieden. Je hebt bijvoorbeeld de leergebieden mens & natuur, mens & maatschappij, en burgerschap. Hier is voor gekozen, omdat duurzaamheidsvraagstukken gaan over verschillende thema's (zoals klimaat, energie, biodiversiteit, voeding en gezondheid) en er inzicht en kennis nodig is over natuurlijke hulpbronnen, menselijk handelen en innovatieve oplossingen (SLO, 2026).

SME maakte een rapport met de (expliciete) aanknopingspunten voor duurzaamheid per leergebied. Daarmee biedt het rapport een stevige basis voor vo-scholen, lerarenopleiders en makers van lesmateriaal. Het rapport helpt bij het ontwikkelen van leerlijnen, lesmateriaal en schoolplannen waarin duurzaamheid een vanzelfsprekende plek krijgt.

[Naar het rapport](#)

Bronnen

Boeve-de Pauw, Gericke, Olsson, & Berglund. (2015). The effectiveness of education for sustainable development. Sustainability.

Bourn, D. (2021). Pedagogy of hope: global learning and the future of education. International Journal of Development Education and Global Learning, pp. 65-78.

Evans, T. L. (2015, november 10). Finding Heart: Generating and Maintaining Hope and Agency through Sustainability Education. Journal of Sustainability Education Vol. 10.

Expertisepunt Burgerschap. (2025, 6 oktober). Maatschappelijke betrokkenheid - Expertisepunt Burgerschap. <https://www.expertisepuntburgerschap.nl/thema/maatschappelijke-betrokkenheid-2/>

Ipsos I&O. (2025b). KLIMAATVERLAMMING: DE BARRIÈRES TUSSEN DENKEN EN DOEN. <https://206.wpcdnnode.com/ipsos-publiek.nl/wp-content/uploads/2025/06/rapport-duurzaam-denken-duurzaam-doen-2025-onder-embargo.pdf>

Jonge Klimaatagenda 3.0 - Jonge Klimaatbeweging. (2023, 22 maart). Jonge Klimaatbeweging. <https://www.jongeklimaatbeweging.nl/jonge-klimaatagenda/>

Landelijk Actie Komitee Scholieren (LAKS), (2024, 28 april). Toolkit: roep je school op om te verduurzamen! - Landelijk Actie Komitee Scholieren. <https://laks.nl/projecten/toolkit-roep-je-school-op-om-te-verduurzamen/>

Landelijk Actie Komitee Scholieren (LAKS), (2025). hét tevredenheidsonderzoek onder scholieren [Report]. <https://www.laks.nl/wp-content/uploads/2025/06/Digitaal-LAKS-Monitor-25-digitaal-spreads-2.pdf>

Landelijk Actie Komitee Scholieren (LAKS), & Gommers, M. (2026). hét tevredenheidsonderzoek onder scholieren. In LAKS-monitor 2026. <https://laks.nl/wp-content/uploads/2026/06/LAKS-Monitor-2026.pdf>

Leren voor Morgen. (2026, 15 april). De staat van het Duurzaam Onderwijs 2026 - Leren voor Morgen. Leren Voor Morgen. <https://lerenvoormorgen.org/nieuws/staat-van-het-duurzaam-onderwijs-2026/>

Nederlands Jeugdinstituut. (z.d.). Wat is leerlingparticipatie en waarom is het waardevol? Geraadpleegd op 22 april 2026, van <https://www.nji.nl/kennis/jeugdparticipatie/wat-is-leerlingparticipatie-en-waarvoor-is-het-waardevol#wat-is-leerlingparticipatie?>

Nibbering, N., Nieuwkerk, S., & Ipsos. (2023). Grotere klimaatzorgen voor de generatie van morgen. https://milieudedefensiejong.nl/wpj/wp-content/uploads/2023/09/22087361_Milieudedefensiejong_Ipsos_v2.0.pdf

SLO. (2026, 12 januari). Duurzaamheid verankerd in nieuwe kerndoelen. Actualisatie Kerndoelen Burgerschap | SLO. <https://www.actualisatiekerndoelen.nl/burgerschap/updates/duurzaamheid-verankerd-in-nieuwe-kerndoelen>

Thomaes, S., Grapsas, S., Van de Wetering, J., Spitzer, J., & Poorthuis, A. (2023). Green teens: Understanding and promoting adolescents' sustainable engagement. *One Earth*, 6(4), 352–361. <https://doi.org/10.1016/j.oneear.2023.02.006>

UNICEF. (2023, 18 september). UNICEF. <https://www.unicef.nl/wat-we-doen/nieuws/2023-09-18-jongeren-adviseren-politici-tijdens-jongeren-prinsjesdag-2023>

UNICEF. (2024). Jongerenadvies 2024 UNICEF Nederland. <https://nieuws.unicef.nl/files/Jongerenadvies-2024-digitaal.pdf>

UNICEF. (2025). Jongerenadvies 2025 UNICEF Nederland. <https://app-sncu01saas51g0rp001.cms.optimizely.com/globalassets/files/jeugd/unicef-jongerenadvies-2025.pdf>